

УДК 373.5.016

Чжан НЯНЬХУА

*аспірант факультету мистецтв імені А. Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна*

СТРУКТУРА ХУДОЖНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У межах даної статті представлено структуру художньо-інформаційної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Авторське обґрунтування трактує художньо-інформаційну компетентність студентів як цілісне особистісне утворення, що має складну структуру, важливими компонентами якої виступають такі: мотиваційно-пізнавальний; когнітивно-операційний; конструктивно-дослідницький; виконавсько-творчий. Мотиваційно-пізнавальний компонент передбачає глибоку стабільну позитивну спрямованість особистісних уподобань студентів у руслі оволодіння ними художньо-інформаційною компетентністю.

Ключові слова: компонентна структура, художньо-інформаційна компетентність, майбутні вчителі музичного мистецтва, мотиваційно-пізнавальна складова.

Сучасний рівень наукового мислення передбачає реалізацію системних підходів до вивчення досліджуваних предметів. Виявлення структури предмету, що вивчається, є необхідним аспектом його системного дослідження, адже без структурного аналізу виокремлення компонентів системи є недоцільним, оскільки невідомими залишаються їх зв'язки, взаємовідносини, підпорядкованість. Тому перед нами постає завдання виокремити та розкрити компоненти, проаналізувати структуру художньо-інформаційної компетентності.

З цього приводу слід зазначити, що доцільність системного підходу до вивчення педагогічного процесу під час вивчення диригентсько-хорових дисциплін ґрунтується, насамперед, на тому, що він визначається системою цілей, які в процесі цілеутворення доповнюють одна одну, конкурують між собою, впливають одна на одну.

На підставі аналізу праць провідних системологів у галузі педагогіки (С. Архангельський, Т. Ільїна, В. Беспалько, Ф. Корольов, Н. Кузьміна, В. Якунін та ін.) у нашому дослідженні узагальнюється думка про те, усвідомлення цілісності, інтегративності формування художньо-інформаційної компетентності, взаємозалежності її із соціальним середо-

вищем запобігає статичності, однобічності розуміння її сутності.

Концептуальна модель системного аналізу педагогічного процесу, розроблена А. Кушніром, дозволяє визначити сутність і зміст складності педагогічного процесу на основі принципів доповнюваності, недиз'юнктивності, невизначеності, діалогу. Зважаючи на те, що педагогічний процес є поліцентричним, полілогічним, діалогічним, його складники та зв'язки між ними носять змінний характер, утворюють неорганічну однорідну цілісність, яка не може злитися в однорідність і водночас не може розділитися. З огляду на це, нестійкість і хаотичність співіснують наряду зі стійкістю і закономірністю в педагогічному процесі на основі взаємодоповнюваності, а не виключення.

У контексті нашого дослідження важливого значення набуває також позиція Т. Ільїної щодо розгляду педагогічних явищ як об'єктів застосування системного підходу, які не зводяться до суми їх складових, а становлять «розчленовану цілісність» в умовах урахування факторів, що впливають на систему в цілому, особливо ті, що піддаються педагогічному управлінню. Використання системного підходу дає нам можливість визначити компоненти системи (у нашому

випадку, системи формування художньо-інформаційної компетентності), виявити ієрархію компонентів, їх зміст, взаємозв'язки всередині самої системи й відносно зовнішніх факторів.

У нашому дослідженні, в руслі застосування системного підходу, процес формування означеного феномена цілісності його компонентів, їх неподільності, комплексності, інтегративності, заради яких завдяки яким елементи множинності організуються в систему. З цих позицій доцільно зазначити, що В. Афанасьєв можливість функціонування системи визначає за певної внутрішньої її організації, наявності функціональних характеристик системи в цілому та її окремих компонентів, а також наявності комунікативних властивостей системи (взаємодія із середовищем, іншими суб'єктами, суперсистемами, наслідування минулого й майбутнього в системі та її компонентах).

Аналіз понятійно-термінологічного апарату дослідження дає змогу обґрунтувати художньо-інформаційну компетентність студентів як цілісне особистісне утворення, що має складну структуру, важливими компонентами якої виступають такі: мотиваційно-пізнавальний; когнітивно-операційний; конструктивно-дослідницький; виконавсько-творчий. Ці складові забезпечують вмотивованість, осмисленість, конструктивність, ефективність і результативність дій щодо досягнення цілей художньо-інформаційної діяльності.

Мотиваційно-пізнавальний компонент передбачає глибоку стабільну позитивну спрямованість особистісних уподобань студентів у руслі оволодіння ними художньо-інформаційною компетентністю. Адже мотивація – це спонукання, що викликає активність організму. У сучасних умовах оновленої педагогічної парадигми підсилюється інтерес до мотивації як процесу внутрішньо зумовленого, що суттєво залежить і від зовнішніх факторів. Як система стимулів, яка пробуджує людську поведінку в діяльній сфері, мотивація є процесом, у результаті якого діяльність для індивіда набуває особистісного смислу, що створює стійкий інтерес до неї та перетворює мета діяльності на внутрішні потреби особистості. З огляду на це, саме моти-

вація спонукає вчителя до постійного поповнення знань, розширення арсеналу професійних умінь і навичок.

Є. Проворова зазначає, що характер активності, який виявляється особистістю, її якість у конкретному акті діяльності визначається тим, яке місце займає зміст даної діяльності в ієрархії основних цінностей особистості [5]. Позитивна спрямованість на формування художньо-інформаційної компетентності в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін впливає на поглиблене осягнення проблем комунікації та художньої інформації, актуалізацію знань, співставлення їх із власним інформаційним фондом, подальший розвиток своїх інформаційно-компетентнісних характеристик.

Логіка дослідження вимагає з'ясування сутності таких понять, як комунікація, художня інформація, інформаційний фонд, мотиви, цілі, потреби, установки та ідеали. Так, Н. Волкова [2, 234], досліджуючи особливості й сутнісні характеристики професійно-педагогічної комунікації, визначає такі види комунікації: вербальна, невербальна, комп'ютерна. Комунікація є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більше індивідами, процесом передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту. А педагогічна комунікація – це організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передачі інформації з різних джерел.

О. Жирун у своїй науковій розвідці «Педагогічна комунікація в аспекті професійної ідентичності» розкриває сутність поняття «спілкування» як «не просто обмін інформацією, а ще й взаємодію та взаємовплив індивідів, кожен з яких виступає активним суб'єктом». Він визначає комунікацію як сукупність комунікативних здібностей, якостей, умінь і навичок, спрямованих на передачу, отримання й перетворення інформації у процесі між особових стосунків, а також на встановлення й підтримку контакту [2, 101]. До того ж, «педагогічна комунікація характеризується подвійною спрямованістю, поліінформованістю, високою мірою репрезентативного, утворюючи специфічний синтез усіх

основних характеристик, що виражається в новому якісному змісті й визначається характером взаємодії суб'єктів освітнього процесу» [2, 101]. Отже, педагогічна комунікація навчання висвітлюється як взаємодія таких головних компонентів: викладач – змістова навчальна інформація – учень (учні).

Важливе значення для з'ясування особливостей формування художньо-інформаційної компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, зокрема характеристики мотиваційно-інформаційного компоненту має сутність поняття «інформація». Відтак, Й. Білянський, К. Огородник, М. Юкиш розглядають як сукупність відомостей про всілякі об'єкти, явища, процеси, тощо.

Основними формами подання інформації є символна, текстова, графічна. Поняття «інформація» багатозначне. Інформація – абстрактне поняття, якому надають різного тлумачення залежно від контексту. Слово походить від латинського «informatio» (роз'яснення, тлумачення, виклад поняття, ознайомлення). Зауважимо, що загальновизначеного поняття не існує. Інформація – це сукупність знань про навколишній світ, а будь-яку інформацію можна передавати різними повідомленнями (різними мовами). Повідомлення – це сукупність знаків, що відображають ту або іншу інформацію. Тобто інформація та повідомлення пов'язані між собою. Слід підкреслити, що інформація – це набір відомостей про об'єкти, явища та процеси навколишнього світу. Інформація – це відомості, знання, які ми отримуємо із зовнішнього світу, або які передаються від одного об'єкта до іншого.

Структура і зміст художньо-інформаційної компетентності хорового диригента «визначається специфікою його професійної діяльності, яка має своєрідні особливості. Диригентсько-хорова діяльність (виконавська, педагогічна) є одним із видів творчої діяльності й відрізняється багатоаспектністю, неповторністю за характером здійснення та результатом, оригінальністю суспільно-історичною та індивідуальною унікальністю. У ній діалектично поєдналося свідоме й підсвідоме, інтуїтивне й розумове, емоційне й

раціональне начала. Диригентсько-хорова діяльність містить у своїй основі комунікативний процес, спрямований на передачу семантичної інформації, що міститься в хоровому творі й зашифрована за допомогою знакової системи хорової фактури та мануальних прийомів від композитора до слухача. Посередником у процесі передачі інформації є диригент-інтерпретатор та керований ним хоровий колектив, який, у свою чергу, шляхом «прочитання» мови диригентських жестів, здійснює «дешифрування» фактурної тканини, її звуковисотне та вокально-темброве озвучення – своєрідну мануальну екстраполяцію контексту хорової текстури у формі акустичної матерії, вокально-кolorистичних образів» [3, 164].

Побудова освітнього процесу в контексті нашого дослідження відбувається за такою схемою: «сприйняття – аналітичне вивчення – відтворення». Підчас сприйняття хорового твору інформація надходить у свідомість студента шляхом різних аналізаторів (головним чином, слухових), обробляється за допомогою дії перцептивних механізмів, унаслідок чого народжуються вокально-ансамблеві художні образи, виникає мануально-емоційний відгук на почуте, спричиняючи управлінсько-рефлексивну діяльність «хоровий твір – диригент».

Слід зазначити, що мотиваційно-інформаційний компонент передбачає розвиток стабільного інтересу до музично-педагогічної діяльності крізь призму вивчення диригентсько-хорових дисциплін, прагнення впровадження художніх цінностей у середовище підростаючого покоління на інформаційно-компетентній основі тощо. Оптимальність мотиваційного комплексу педагога пов'язана з високою внутрішньою та зовнішньою позитивною мотивацією, а це зумовлює активність педагога, котра мотивована самим змістом педагогічної діяльності, прагненням досягти позитивних результатів.

Великий вплив мотиваційної сфери особистості (мотиви, потреби, цілі, установки, ідеали) на ефективність її діяльності теоретично обґрунтовно й експериментально доведено в багатьох наукових дослідженнях (Г. Асмолов, Н. Кузьміна, А. Маркова,

П. Якобсон, В. Яконюк та ін.). А. Маркова зазначала, що мотивація особистості зумовлена її спрямованістю, котра містить ціннісні орієнтації, мотиви, мету, зміст, ідеали. Спрямованість особистості систему базового ставлення людини до світу та самої себе, змістова єдність її поведінки та діяльності становить стійкість особистості, дозволяє протистояти небажаним впливам ззовні чи зсередини, є базою для саморозвитку та професіоналізму, основою моральної оцінки мети та засобів поведінки.

Доречно підкреслити, що мотив – це спонукання людини до активності, пов'язане з намаганням задовольнити певні потреби. Внаслідок усвідомлення й переживання потреб у людини виникають певні спонукання до дій, внаслідок яких ці потреби задовольняються. При цьому свідомі дії завжди спрямовані на досягнення певної мети, яка також усвідомлюється людиною. Мотив у цьому разі виступає як причина постановки тих чи інших цілей. Отже, мотиви й цілі не тотожні між собою, хоч інколи збігаються. Мотиви педагогічної діяльності, на думку Н. Кузьміної, – це спонукання, з її здійсненням: чи то внутрішня потреба працювати з людьми, заснована на усвідомленні власних можливостей, характеру, покликання; чи то необхідність, пов'язана з виконанням ролі, що зумовлена з вимушеним вибором професії та вирішення завдань [4, 15].

Цільова педагогічна діяльність спрямована передусім на іншу людину і за В. Семиченко має сенс лише тоді, коли в особистості його вихованця акумулюються той науковий і

соціальний досвід, який має бути переданий педагогом. Тільки те, що втілюється, інтегрується у внутрішній світ конкретних студентів, має сенс і визначає цінність педагогічної діяльності. Аналізуючи цілепокладання в педагогічній діяльності, В. Семиченко наголошує на тому, що поряд із провідною, системоутворюючою метою (передачі соціального досвіду та формування нової особистості) ця діяльність сама ставить перед педагогом інші цілі – «відповідати певному еталону педагога, професійно-рольовим очікуванням оточуючих людей, відтворювати зміст і певні структурні елементи діяльності в типовій формі». Вчена виділяє також три рівні цілепокладання в професійній діяльності вчителя: перший – це рівень життєзабезпечення або егоцентричний; другий рівень – формально-рольової відповідності. Цілі цього рівня спрямовані на використання ефективних стратегій і тактик педагогічної діяльності, накопиченої досвідом багатьох поколінь; третій рівень (перспективного розвитку учня) – детерміновано особистісною централією на кожному окрему дитину [6, 301–302].

У висновках доцільно зазначити, що в цілому мотиваційно-пізнавальний компонент художньо-інформаційної компетентності студентів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін виступає складним багатоаспектним регулятором поведінки й діяльності, що забезпечує активізацію та реалізацію творчого потенціалу особистості з метою підвищення продуктивності інформаційно-комунікативної діяльності, спрямовує цей процес, надає йому особистісного сенсу.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посібник / Н. Волкова. — К. : Вид-во «Академвидав», 2006. — 256 с.
2. Жирун О. А. Педагогічна комунікація в аспекті професійної ідентичності // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. — 2010. — Вип. 1. — С. 100—104.
3. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія / А. В. Козир. — К. : НПУ, 2008. — 380 с.
4. Кузьміна Н. В. Акмелогическая теорія підвищення качества подготовки специалистов образования / Н. Кузьміна. — М., 2001. — 144 с.
5. Проворова Є. М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук за спец. : 13.00.02 — теорія та методика музичного навчання / Є. М. Проворова. — К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. — 248 с.
6. Семиченко В. А. Моделювання структури педагогічної діяльності / В. А. Семиченко. — Ялта : НМЦ Надія, 2000. — С. 301—302.

References

1. Volkova N. P. Profesiyno-pedahohichna komunikatsiya : navch. posibnyk. / N.Volkova. — K. : Vyd-vo «Akademvydav», 2006. — 256 s.

2. Zhyrun O. A. Pedagogichna komunikatsiya v aspekti profesiynoyi identychnosti // Visnyk NTUU «KPI». Filosofiya. Psykholohiya. Pedagogika. — 2010. — Vyp. 1. — S. 100—104.
3. Kozyr A. V. Profesiyna maysternist' uchyteliv muzyky: teoriya i praktyka formuvannya v systemi bahatorivnevoyi osvity: monohrafiya / A.V. Kozyr. — K. : NPU, 2008. — 380 s.
4. Kuz'mina N. V. Akmelohycheskaya teoriya povysheniya kachestva podgotovky spetsyalystov obrazovannya / N. Kuz'myna. — M., 2001. — 144 s.
5. Provorova YE. M. Metodichni zasady formuvannya komunikatyvnoyi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya muzyky : dys. ... kand.. ped. nauk za spets. : 13.00.02 — teoriya ta metodyka muzychnoho navchannya / YE.M. Provorova. — K. : NPU imeni M. P. Drahomanova, 2008. — 248 s.
6. Semychenko V. A. Modelyuvannya struktury pedagogichnoyi diyal'nosti / V.A.Semychenko. — Yalta: NMTS Nadiya, 2000. — S. 301—302.

Чжан Няньхуа. Структура художественно- информационной компетентности студентов факультетов искусств педагогических университетов

В рамках данной статьи представлена структура художественно-информационной компетентности будущих учителей музыкального искусства. Авторское обоснование трактует художественно-информационную компетентность студентов как целостное личностное образование, имеющее сложную структуру, важными компонентами которой выступают такие: мотивационно-познавательный; когнитивно-операционный; конструктивно-исследовательский; исполнительно-творческий. Мотивационно-познавательный компонент предполагает глубокую стабильную положительную направленность личностных предпочтений студентов в русле овладения ими художественно-информационной компетентностью.

Ключевые слова: компонентная структура, художественно-информационная компетентность, будущие учителя музыкального искусства, мотивационно-познавательная составляющая.

Zhang Nianhua. Structure of artistic and information competence of students of faculties of arts of pedagogical universities

Within the framework of this article, the structure of artistic and information competence of future teachers of musical art is presented. The author's rationale interprets the artistic and informational competence of students as an integral personality formation with a complex structure, the important components of which are the following: motivational and cognitive; cognitive-operational; constructive and research; executive-creative. The motivational-cognitive component presupposes a deep stable positive orientation of students' personal preferences in the course of mastering them by artistic and information competence.

Key words: component structure, artistic and information competence, future teachers of musical art, motivational and cognitive component.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2017